

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi polji. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 18. V Ljubljani, 15. septembra 1877. Tečaj XVII.

Novi šoli se večkrat očituje, da ne stori toliko, kolikor je storila stara šola. Mnenje o tem.

(Govoril pri učiteljski skupščini v Kranji 21. julija t. l. Jos. Levičnik.)

Ne more se tajiti, da je stara šola v resnici rodila mnogo dobrega sadu, in da je bil trud njen venčan mnogokrat s sijajnimi vspehi. Ako se vendar ozremo na razmere nekdanje, razvidimo, da je ona to dosegla dokaj ložej, kakor se to zgodi naše dni. Zakaj neki? Navedel bom kot dokaz v naslednjem nekatere točke, in pri vsaki ozerl se na nekdanj in zdaj, na dobro ali solučno, pa tudi na slabo ali senčnato stran.

1. Nekdanji časi niso imeli, in tedaj ne poznali tiste postave, ki bi bila silila otroke brez razločka v šolo. Prepuščeno je bilo to prosti volji starišev. Dobri skerbni stariši pošiljali so otroke radi in redno k uku; znano pa je le predobro, da taki stariši navadno ne skerbijo edino le za to, da otroci redno obiskujejo šolo, ampak pazno gledajo tudi na to, da otroci za šolo tudi doma kaj storijo, t. j. da doma to ponavljajo in nadaljujejo, kar so v šoli slišali in se učili. Z učenjem doma se pripravljajo toraj že za prihodnje šolske uke. In take otroke podučevati, kako lahko in prijetno je to! Nasprotno pa je nekdanj zmed zanikernih starišev, (ker jih ni postava v to silila), le malokdo svoje — se ve — da tudi zanikerne otroke v šolo pošiljal, in za šolo bilo je to zopet le dobro, ker se namreč učiteljem ni bilo treba vbijati in vkvarjati z lenuhi, ki tako niso za družega, kakor da še dobre učence begajo in spridujejo, ter red in uke v šoli kalijo. Ako je imel tedaj učitelj nekdanj dokaj manj otrok pa navadno le otroke dobrih in skerbnih starišev podučevati, potem ni bilo čudo, da je njegov trud rodil tudi dober vspeh.

Nasproti tem nekdašnjim razmeram poglejmo si zdaj one naših časov. Sedajna šolska postava veleva, da s skončanim 6. letom mora vsak otrok v šolo. Ne gleda se na to, ima li otrok stariše dobre ali slabe, imajo li za napredek svojih otrok kaj ali nič vneme? — otroci morajo k uku. Kakoršni razloček pa izvira iz te postave, navedem kot dokaz šolo, katera je moji oskerbi izročena. L. 1850. štela je Železniška šolska občina 1430 duš, in poleg tega, da ji je bila všolana tudi precej velika vas Češnica, Selske fare, je vender hodilo taisto leto v vsakdanjo šolo le 71 otrok obojega spola. Tekoče leto šteje železniška šolska občina sicer 1497 duš, tedaj 67 več, število vsakdanjih šolarjev obojega spola pak se je pomnožilo na 143, tedaj za polovico višej. Enake razmere vtegnejo biti gotovo tudi marsikod drugej. Pri tako obilnem številu otrok toraj učitelj, ker more imeti ozir na vse brez izjembe, nikakor ne more s podukom tako napredovati, kakor pri manjšem številu. Pojasnim naj to s primerom. Ako se namreč k mizi, na kateri se nahaja jedil za 20 ljudi, vsede kar naenkrat njih 40 ali še več, je očitvidno, da se ne morejo tako nasititi, kot uni, katerih je polovico manj. Treba je jedil ali dodati, ali pa ljudi le na pol nasitene odpraviti. Pri šoli je isto: za mnogo otrok potrebuje se ali več časa, ali pa uk more bolj poveršén, in toraj bolj pomankljiv biti. Ne more biti drugač. Ume se pa to že samo po sebi, da s to svojo razpravo kratkomalo ne mislim in ne želim napadati postave, katera veleva vsakemu otroku brez izjembe hoditi v šolo. Ona, t. j. postava je marveč jako potrebna. Naš čas je namreč tako materialen, ali da na vsa usta povem: tako ves za svoj trebuh zauzet, da bi zlasti po nekaterih ljudskih šolah do malega predli le pajki zanjke, in lovili muhe v nje, ako bi postava ne gonila otrok siloma k uku. —

2. Nekdaj tudi niso silili stariši premajhnih otrok v šolo, ampak pošiljali so jih po večjem še le takrat, ko jim je bil um že nekoliko bolj razvit. Kako tudi taka razmera učitelju delovanje polahkuje, vemo naj bolje mi, ki skušamo. Brihtnemu otroku zadostuje malo besedi, da se ga prime uk; zabitemu pa právi, piskaj, tróbi, ali mu celo vbijaj, vse je navadno le: bob v steno.

Sedajni čas tudi v tem razlike ne dela. Po skončanem 6. letu mora otrok v šolo, ali je zmožen, ali pa ne? Pri kolikih otrocih se pa um še le odpre, ko štejejo že 8 ali celo 9 let! Učitelj pri tem ne more čisto nič pomagati, in če se najdejo tu ali tam posamesni otroci, ki po 2 ali 3 leta v šolo hodijo, pa še komaj brati znajo, je učitelj pri tem le toliko kriv, ker ni prejel čeznatorne moči, da bi otrokom vlijal uk v glavo, ali z drugimi besedami: ker mu mati stvarnica ni podala taistega ključa v roke, da bi zamogel z njim zabitim otrokom odperati um. —

3. Nekdaj se je zlasti od ljudske šole tudi veliko manj zahtevalo,

toraj so se predpisani uki zamogli veliko bolj temeljito obravnavati in gojiti. Da so bili otroci le dobro poučeni v veroznanstvu, branji, pisanji in računstvu, pa je bilo dovolj. Odlični učitelji privzeli so tu in tam še prostovoljno kak posamesen neobligaten predmet, da so se zamogli pri javni preskušnji konec leta malo bolje odrezati. L. 1839., ko je moja malenkost obiskovala 1. gimn. razred, učili smo se celo ondi le čveterih predmetov: veroznanstva, latinščine, zemljepisja in računstva, a to pa tako temeljito, da mi n. pr. oziroma zemljepisja še zdaj, t. j. čez celih 37 let oni nauki jako dobro služijo. (O času namreč, ko sem napravljajl izpit za ljudsko učiteljstvo, zemljepisni uk na pripravnici še celo predpisan predmet bil ni.)

In zdaj! Ozrimo se na učni načert naših začetnih šol, koliko vsega se zahteva že od njezne mladine! Bog varuj, da bi se jaz vstavljati hotel danim šolskim zapovedim in ukazom; ali to pa smem reči: kar je preveč, je preveč! Otrok ostane vedno le otrok, in ker človeški rod zadnja leta sem telesno v resnici nekako vidoma peša, kar je jasni dokaz tudi to, da so celo pri vojaških novincih šli že s prejšno postavno visokostno mero in tudi oziroma telesne čverstote nekoliko nazaj, gotovo tudi duševne moči, kolikor toliko zaostajajo in ginejo. In zlasti pri duševnih močeh se ne da prav čisto nič prisiliti. Bolje bi bila toraj, učiti manj, pa to temeljito, kakor pa mnogo, in to pomankljivo. Izverstni šolski strokovnjak in slavni pedagog Vernaleken, katerega ime je gotovo vsim č. č. g. g. sobratom dobro znano kot moža, kateremu gre razsodivna beseda na sodnjem stolu, ta mož se je izrazil v neki svoji knjigi n. pr. o uku slovnice v ljudski šoli tako-le: „Es ist reiner Flitterstaat, wenn es Kinder der Volksschule wissen sollten, wie viele Arten von Fäwürtern es gibt“. Kaj enacega bi se pač zamoglo reči naše dni še o nekaterih drugih predmetih. Pri tolikih učnih tvarinah, kakor se že zdaj morajo obdelovati v začetnih šolah, ne more biti drugače, kakor da se vse vprek ne morejo temeljito vcepiti mladini v um; ni toraj tudi čudo, da seg. g. učitelji višjih šol čestokrat pritožujejo čez nas učitelje nižje verste, da jim premalo zbrihntane učence oddajamo in pošiljamo naprej v višje šole. Na to se jim more le odgovoriti: Gospodje! mi gotovo storimo, kar je pri sedajnih razmerah storiti mogoče, — — čarati pa ne znamo. —

4. V misel moram vzeti tudi še neke drobne stvarice, o kateri sicer kratko malo ni prijetno govoriti, ki je pa vendar stari šoli včasih prav posebno dobro služila, menim namreč — šibe! To sicer vsi dobro vemo, da otroke tepsti ni nikakor prijetna reč, in da imamo učitelji zlasti naše dni v šoli druga in bolj potrebna opravila, kakor nositi šibo po rokah, če bi nam to tudi dovoljeno bilo. Pa če nam je nova postava tudi odvzela to koristno stvarico, tega pa vendar noben pravi detoljub in skerbni odgojitelj mladine, bodi si potem že lastni oče, mati, ali tudi

le učitelj, — tega tajiti nihče ne more, da je vsled šibe, o pravem času modro rabljene, mnogo otrok ostalo angeljčkov, ki so bili v nevarnosti, spremeniti se v gerde spačke človeške družbe. V nobeni hiši, kjer jim je za resnični blagor otrok kaj mar, tudi brez tega odgojilnega pripomočka niso. Spominjam se, da sem bral nekaj v časniku celo o visokorodnem rajnem princu Albertu, soprugu sedajne angleške kraljice Viktorije, da je bil svojega pervorojenega sinka, sedanjega angleškega prestolnega dediča v njegovih otročjih letih enkrat prav občutno s šibo našverkal, ker je skerbni oče to za modro spoznal. Se vé, da srečne moremo imenovati vse taiste stariše in odgojitelje, katerim ni treba veliko posluževati se tega pripomočka, ampak kjer zdá dovolj že resna beseda, ter rodi vgodni sad. Boljšega izraza za šibo menda nima noben narod, kakor mi Slovenci, ker pravimo, da ona „novo mašo poje“; poznajo jo pa kot dobro zdravilo zoper otroško terno in neposlušnost vsi previdni pedagogi, in si jo toraj tudi želijo v šolo nazaj.

5. Tudi učni čas nekdanje šole pospeševal je vgodni napredek s tem, ker je bil primerjen otroški starosti, — bolje reči: njihovi duševni zmožnosti, pa tudi telesnemu razvitku. Dve uri zaporedoma učiti se, — in makar če se v sredi tudi še 5—10 minut preneha —, zadostuje čez in čez otroškemu duhu; — toliko časa neprestano sedeti je tudi za njihovo truplo popolnoma dovolj. Kadar duh otérpne, in kadar se truplo utruji, potem tudi učiteljeve besede v šoli ne bodo več prida izdale, in če bi se povile tudi v same mihaljce in strunice. Marsikdo zlasti zmed neučiteljev bi mi sicer vtegnil tu oporekati in očitati, da se oziroma učnega časa potezam za lastni prid po starem rimljanskem reku: „Cicero pro domo sua“; pa to nič ne dé, in tacega oporekanja se ne bojim! Saj nasprot temu tudi stari nemški pregovor dobro pravi: „Was zu viel ist, ist ungefund“, in da je to resnično, ne zapazimo li tega pri mladini naših časov? Od kod izvira n. pr. to, da ima toliko naših mladih ljudi po šolah že tako zelo pokvarjene oči? Od kod toliko bledih obrazov zlasti med odraslo šolsko mladino? Od kod med dijaki višjih šol toliko pogostno bolehanje za sušico, bljuvanje kervi i. t. d.? Ne da se lahko tajiti, da po večjem izvira to odtod, ker se mladinskim dušnim in telesnim močem nakladajo v marsikakem oziru pretežka bremena, ki jih nikakor zmagati ne morejo. Konečno pa zdaj še rečem:

Sploh se novi šoli po pravici ne more očitati, da ne stori toliko, kolikor je storila stara šola, še manj pa, da ne spolnuje svojih dolžnost. Učitelji in tudi mladina se v obče trudijo gotovo dovolj, da bi dobro napredovali; ako pa zaželjenega sadu toliko ni, kakor si ga marsikdo želi, je uzroka iskati edino le v neugodnih razmerah. Berž kot ne, se bo v tem oziru, — ker se vedno bolj in bolj čujejo pritožbe zoper to —, morebiti o kratkem več ali manj spremenilo; dokler se pa to ne

zgodí, nam učiteljem ne kaže družega, kakor da se ravnamo po besedah verlega, v naj lepši dobi svojega življenja vmerlega slovenskega pesnika Ant. Oliban-a, ki je pel:

»Bratje! dan je s'cer pekoč,
Vendar delajmo na moč.

. — «

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

18.

Med neštevilnimi slabimi lastnostmi človekovimi je napuh ena najslabejih. Napuhnjen ali ošaben človek meni, da je več kakor drugi; ali kaj je prav za prav, tega v resnici ne ve. On je podoben praznemu klasu, ki se visoko dviguje nad drugimi. Vsak stan ima svoj napuh: uradniki, učenjaki, vojaki, učitelji, bogatini, — celo berači ga imajo. Vendar napuh ni nikakor človeku prirojena lastnost, kakor menijo nekteri, ampak pride še le s časom. Sploh moram opomniti, da ni nobena niti dobra, niti slaba lastnost prirojena človeku, (ali kal tiči globoko v človeškem sercu. Vr.) kajti, ko bi to bilo, bi nosil bogatinov otrok že po rojstvu precej bolj po konci svojo glavico, kot siromakov. Otroci so si vsi enaki po rojstvu, namreč duševno, če si tudi po telesu niso. Ali različna odgoja jih napravi različne, in pozneje jih naredi različen stan čisto drugačne. Da napuh človeku ni prirojen, razvidimo iz tega, da ga lahko odveržemo, kedar hočemo. Marsikdo, ki se je šopiril kot bogatin, se ne sramuje beračiti, ako je prišel ob premoženje. Da pride napuh s časom, vidimo pa iz tega, da je marsikdo, dokler opravlja nižjo službo, ponižni sluga, ali ko dospe do verhunca svoje časti, postane napuhnjen. (honores mutant mores.)

Resnično je, da otroci ošabnih starišev so tudi navadno ošabni. To je dalo tudi povod, da mislijo mnogi, da je otrok ošabnost od starišev podedoval. Pa ni res, otrok je postal ošaben še le pozneje, ker je to videl pri stariših in se je tako navzel. (Kerščanska pravna šteje napuh med poglobitve grehe, in nasproti temu stavlja ponižnost v prvo versto. — Od napuha se pa loči ponos, samosvest v blagem pomenu — napuha pa se nikjer ne manjka Vr.)

Nikjer pa ni večega napuha, kot pri uradnikih in vojaki. Od uradnikov se je preselil na uradniške slugе. Zadnji so tem ložje ponosni, ker so že dospeli do verhunca svoje časti, kajti vsled svojih pomanjkljivih vednosti ne morejo nikamor više. Uradniški sluga ostane vse svoje življenje uradniški sluga, ako bi tudi služil sto let, ne postane uradnik. „Mi od sodnije“ govore tako radi, in zaničljivo pogledujejo na človeka,